

Пауль ЦЕЛАН

БРЕМЕНСЬКА ПРОМОВА¹

Denken (мислення) і Danken (подяка) є в нашій мові словами одного кореня. Той, хто йде за їхнім сенсом, потрапляє у коло таких значень, як «gedenken» (згадувати), «eingedenk sein» (пам'ятати), «Andenken» (пам'ять), «Andacht» (шанобливість)). Тож дозвольте мені, стоячи отут перед Вами, висловити Вам свою вдячність.

Край, з якого я прийшов до Вас — якими кружними шляхами! але чи існує це взагалі: кружні шляхи? — край, з якого я прийшов до Вас, більшості з Вас, мабуть, незнайомий. Це край, в якому народилася чимала частка тих хасидських історій, які для всіх нас переказав по-німецьки Мартін Бубер. Це була, якщо дозволите мені трохи доповнити даний географічний шкіц, який з такої неймовірної далини з'являється зараз перед моїми очима, — це була місцевість, у якій жили люди і книги. Там, у цій поглинутій нині безісторичністю колишній Габсбурзькій провінції, до мене вперше прийшло ім'я Рудольфа Александра Шрьодера²: під час читання «Оди з гранатом» Рудольфа Борхардта³. І там Бремен набув для мене певних контурів: у вигляді публікацій «Bremer Presse».

Але Бремен, наближений почерез книги та імена тих, хто ці книги писав і видавав, зберігав усе-таки відзвук недосяжного.

Досягне, вельми далеко, те, чого належало досягти, звалося Віднем. Ви знаєте, як потім, крізь роки, було з цією досяжністю.

Досяжним, близьким і незгубним залишалось серед усіх утрат лише одне — мова.

Вона, мова, залишалася незгубною, так, наперекір усьому. Однак вона мусила пройти через своє власне безгоміння, пройти через страхітливе оніміння, пройти через тисячі темряв смертоносного промовляння. Вона пройшла через усе це і не зронила жодного слова про те, що відбулося; але вона пройшла через ці випробування. Пройшла черех них і посміла знову з'явитися перед нами, «збагачена» усім цим.

Цією мовою я намагався, в ті роки і трохи згодом, писати вірші: щоб промовляти, щоб орієнтуватися, щоб виявляти, де я знаходжуся і куди прямую, щоб окреслювати для себе дійсність.

Це було, як бачите, дієвістю, рухом, дорогою, це було спробою

віднайти напрямок. І коли я запитую себе про сенс цього всього, то, гадаю, я повинен зізнатися собі, що в цьому запитанні присутнє також запитання про сенс годинникової стрілки.

Адже вірш не є позачасовим. Звичайно, він висуває домагання безконечності, він прагне пройти через час — крізь нього, а не понад ним.

Вірш може, позаяк він є формою виявлення мови, і, таким чином, діалогічним за своєю суттю, бути пляшковою поштою, відправленою з — певна річ, не завжди обнадійливою — вірою в те, що де-небудь і коли-небудь вона таки приб'ється до берега, можливо, до берега серця. Вірші мандрують так само: вони, до часу закорковані, чекають чогось.

Чого? Чогось незашореного, незаселеного, можливо, якогось прагнучого спілкування Ти, якоїсь прагнучої спілкування реальності.

Саме про такі реальності, гадаю, йдеться віршеві.

І я вірю також, що подібний хід думок супроводжує не тільки мої власні змагання, але й змагання інших поетів молодшого покоління. Це змагання того, хто, ціхований зорями, які є людським творінням, позбавлений намету також і в цьому, досі негаданому сенсі, а отже найстрахотливішим чином просто неба, йде зі своїм буттям до мови, зранений дійсністю і шукаючи дійсності.

¹ Промова з нагоди вручення літературної премії вільного ганзейського міста Бремена (1958).

² Рудольф-Александр Шрьодер (1878—1962) — німецький поет, архітектор, маляр і графік, заснував у 1913 р. разом з Гуго фон Гофмансталем та Рудольфом Борхардтом газету « Bremer Presse ». Президент Німецького Товариства бібліофілів та Німецького Шекспірівського товариства. Найвидатніший представник протестантського німецького хоралу ХХ ст., перекладач творів Гомера, Вергілія, Горація, Шекспіра, Расіна, Мольєра, Т.С.Еліота та ін.

³ Рудольф Борхардт (1877—1945) — німецький поет-неоромантик, який належав спочатку до кола Стефана Георге, друг Р.-А.Шрьодера та Г.фон Гофманстала, талановитий есеїст і полеміст, перекладач творів Данте Аліг'єрі. В Бремені існує Товариство Р.Борхардта.

*Переклад з німецької Петра Рихла
(Прим. перекладача)*